

Za menej peňazí ponúkneme kvalitnejšie štúdium

Od septembra 2008 budú externí študenti platiť za vysokú školu. Škолнé zaviedla novela vysokoškolského zákona, ktorú začiatkom júla schválil parlament. O zmenách sme sa zhovárali s Františkom Gahérom, rektorm najväčšej slovenskej univerzity.

Pomôže škолнé vysokým školám a ich kvalite?

– Spoplatnenie externistov dali do centra pozornosti novinári a politici, ale my na vysokých školách to tak necítme.

Prečo?

– Napríklad na Univerzite Komenského sa to bude týkať len niektorých fakúlt, len niektorých študijných programov – najmä práva, manažmentu a sociálnej práce. Problémy sú inde.

Lobovalo sa pri prijímaní vysokoškolskej novely v parlamente?

– Pravdaže – lobing súkromných škôl tam bol neobyčajne silný, napokon zvrátili pomer externistov k denným (z 1:2 na 1:1 – pozn. red.). Nemyslím si, že je to dobré. Máloktoľa škola môže byť založená na tom, že bude mať prevažne externú formu štúdia. Máloktoľa dobrá. Netvrďim, že to tak nemôže byť, ale v štandardných podmienkach to nevylučuje tendencie, ktoré v krajnej podobe môžeme nazvať „predávaním diplomov“. Tiež prakticky nikto z poslancov nevedel, že štátna Slovenská zdravotnícka univerzita má množstvo výnimiek zo zákona, napríklad, že môže vyberať škólné. A ostatných štátnych a verejných vysokých škôl sa to netýka. To nie je korektná súťaž, keď Slovenská zdravotnícka univerzita dáva v porovnaní s našimi lekárskymi fakultami bez problémov ošetrovateľom diplomy, pričom u nás sú tvrdzo skúšaní zo všetkých predmetov. Skutočnosť je potom taká, že radšej si aj tie chudobne platené sestričky zaplatia, lebo majú istotu, že dostanú diplom.

Zákon napokon hovorí o viacerých kategóriách študentov, časť externistov bude platiť a časť nie...

– Podľa mňa nie je v rozpore s ústavou to, že časť študentov bude platiť škólné. V Maďarsku to funguje tak, že po prijímacích skúškach sa urobí čiara a tí, čo sú pod ňou, musia platiť škólné, ak chcú študovať. V parlamente to prešlo približne v takejto podobe.

Zastaví novela dnešnú bežnú prax na vysokých školách, keď peniaze od externistov vyberajú sprostredkovateľské subjekty?

– Dostali sme šancu zbaviť sa týchto tretích subjektov. Niektoré školy to možno neurobia, ale ja sa, samozrejme, v rámci ustanovení zákona budem snažiť o to, aby pri Univerzite Komenského nepôsobili žiadne tretie subjekty – žiadni sprostredkovatelia. Garantujem vám, že na Univerzite Komenského budú mať všetci študenti daného študijného programu v externej forme štúdium spoplatnené, alebo nebudem mať takéto externé štúdium vôbec.

Bezplatné formy štúdia pre externistov nebude otvárať?

– Myslel som tým spomínané najatraktívnejšie a najdiskutovanejšie študijné programy. Osobne budem navrhovať také kroky a rozhodnutia, aby bola vylúčená korupcia. Na niektorých fakultách budú externé formy štúdia určiťe bezplatné – predpokladám, že to tak bude napríklad na Príroovedeckej fakulte.

Vyberajú sa dnes peniaze od externistov na Univerzite Komenského?

– Keď som sa stal rektorm, po istom čase sa mi podarilo nájsť – neodovzdali mi ich štandardným spôsobom – zmluvy podpísané profesorom Devínskym (dnes poslanec SDKÚ-DS – pozn.red.) o spolupráci s tretími subjektmi. Ja som počas môjho výkonu funkcie rektora, samozrejme, nič podobné nepodpísal. Boli aj kauzy pertraktované v médiách, vtedy som povedal, že ak zistím, že sa študuje v rozpore so zákonom, nepodpíšem v takých prípadoch diplom.

Škолнé mohlo medzi školami spustiť súťaž o externistov na základe kvality výučby a výšky škолнého. Poslanci však zaviedli maximálnu výšku škолнého, ktorá sa odvíja od ekonomickej náročnosti štúdia. Najatraktívnejšie programy sú zhodou okolnosti najlacnejšie – právo vychádza napríklad na 30-tisíc ročne, hoci súkromné školy berú dvojnásobok.

– Nič to, tak dáme strop na 30-tisíc. Budeme ponúkať kvalitnejšie štúdium za menej peňazí ako súkromné školy. Verejné vysoké školy na rozdiel od súkromných nemajú ako cieľ činnosti dosahovať maximálny zisk.

Poslanci napokon vylúčili elitnú kategóriu výskumných univerzít, do ktorej sa snažila dostať práve Univerzita Komenského...

– To je väzny problém. V novele zákona je definovaná diferenciácia škôl, ktorá si všíma rozlíšenie škôl smerom dolu podľa kvality a stupňa vzdelávania z hľadiska vedecko-výskumnnej činnosti, ale zrušila sa jemnejšia diferenciácia na špici. Očakávali sme, že sa na Slovensku konečne vyberie zopár výskumných univerzít tak, ako to býva vo svete – nie viac ako jedna na milión obyvateľov. Výskumné univerzity majú vo svojej činnosti ako nevyhnutnú a výraznú súčasť vedu a výskum, pričom časť študentov – najmenej okolo 8 až 10 percent – musí byť vzdelávaná v treťom stupni – v tzv. doktorandskom štúdiu (PhD.). Mali byť preto inak financované. Okrem finančných prostriedkov na vzdelávanie mali dostávať veľký podiel peňazí navyše práve na vedu a výskum.

Koľko univerzít bude v najvyšej kategórii podľa nového členenia?

– Predpokladám, že viac, ako sa dalo očakávať výskumných univerzít podľa pôvodného zákona. Závisí to od toho, ako ministerstvo nastaví kritériá. Možno desať, dvanásť.

A kol'ko by malo byť výskumných univerzít?

– Maximálne päť. Nebudem hovoriť, ktoré by to mali byť – jednoducho tie najlepšie na Slovensku. Podľa rankingu Webometrics je napríklad Univerzita Komenského v Bratislave na 554. mieste, TU v Košiciach na 713. mieste a STU v Bratislave na 1 031. mieste. Keď si vezmete tento ranking, tak viete, ktoré by tam mali byť.

Na Slovensku je pomerne veľký počet vysokých škôl – 33. Utiahne štát ich financovanie?

– Počet študentov rýchlosťou rastie, každý rok sa ich počet zvyšuje asi o 15- až 20-tisíc, máme ich už okolo 213-tisíc. A tých peňazí je stále neobyčajne málo. V priemere dávame na študenta čoraz menej peňazí. Náklady na jedného študenta u nás tvoria sedminu nákladov na študenta niektorých krajín EÚ alebo USA.

Bude sa počet vysokoškolákov ďalej zvyšovať?

– Všeobecne je prijatý trend, aby na vysokú školu išlo približne 50 percent zmaturovaných z populačného ročníka. U nás to bolo v predchádzajúcom roku až 62 percent. To je neobyčajne vysoké číslo. Ale počet študentov už podľa mňa dosiahol strop. Už ich nemôže byť výrazne viac, pretože to je hľadom posledný silný ročník, ktorý prišiel na univerzity, takže teraz to bude rásť oveľa pomalšie, neskôr asi stagnovať alebo pomaličky klesať.

Budú vysoké školy na Slovensku aj zanikat?

– Vôbec to nie je vylúčené. Počet vysokoškolákov o päť rokov zrejmé klesne, ak by sme nechceli neprirodzené zvyšovať podiel vysokoškolákov v populácii. Alebo ak neprídu uchádzcači zo zahraničia.

Prihliadajú zamestnávatelia pri výbere pracovníkov na meno školy, ktorú absolvent vyštudoval?

– Väčšie firmy si zakladajú na dlhodobej politike pri výbere zamestnancov. Napríklad Microsoft, Siemens a podobne si vždy pozrú, na ktorej škole uchádzač o zamestnanie študoval a pozrú si aj známky. Pýtajú si vysvedčenie. Malé firmy toto nerobievajú systematicky, mnohé sú spokojné s diplomom a v tomto smere nie je výnimkou, žiaľ, ani štát. Dal štátnym úradníkom na istých pozíciách povinnosť mať vysokoškolské vzdelanie, ale nestanovil, v akej oblasti. A niekedy sa mi zdá, že taká podmienka sa spĺňa spôsobom, ktorý sa miňa s cieľom. Štát v tom nemá jasno, a to by sa malo zmeniť.

Podľa štatistik úradov práce diplom otvára cestu k zamestnaniu, počty dlhodobo nezamestnaných vysokoškolákov sa na Slovensku rátajú v desatinách percent...

– Nie sú tu také podmienky, aby by pri zamestnávaní rozhodovala len kvalita vzdelania a schopnosti uchádzcača. Robili sme ankety medzi lekármi – absolventmi, ktoré ukázali, že len malá časť sa zamestnala na základe kvality študijných výsledkov a zvyšok na základe známostí či dokonca korupcie. A to priznali. To je problém celej spoločnosti – je to odkaz spoločnosti vysokým školám. Nie je v rukách vysokých škôl, aby to zmenili.

Má teda význam byť na Slovensku prestížnou univerzitou?

– Tento trend tu je. V USA nemá diplom z nekvalitnej školy vlastne žiadnu „trhovú“ cenu okrem ozdoby či pochybného posilnenia sebavedomia. Príde to aj k nám. Bude sa rozlišovať medzi absolventmi tej-ktorej školy, dokonca tej-ktorej fakulty či študijného programu. Diplom iba niektorých škôl sa bude považovať za garanciu kvality. O to sa snažíme aj my.

Podľa novely bude štát dávať univerzitám peniaze aj podľa toho, či sa uplatnia jej absolventi vo vyštudovanom odbore. Pomôže to podporiť kvalitné školy?

– Idea sa zdá byť racionálna a v zásade ju podporujem. Ak však pôjdeme ďalej a domyslíme niektoré možné dôsledky, hrozí tu podobnosť so sociálnym inžinierstvom, keď by štát chcel určovať, koľko presne treba právnikov, lekárov, filozofov, a určiť školám, koľko v tom-ktorom študijnom odbore môžu vysoké školy vzdelávať.